

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.9, november 2016

Indledningen er redigeret af Steen Tullberg og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Johnny Kondrup

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Bjarkemaalets Efterklang”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Kilder til Bjarkemål
- 3 Handling og efterklang
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

“Bjarkemaalets Efterklang” blev trykt i første hæfte af *Danne-Virke* 3, der udkom den 12. juli 1817. Digtet er blevet betegnet som et af den unge Grundtvigs bedste (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 737). Det tilhører den særlige grundtvigske genre ‘efterklang’ – en type digtning, der opstod i forfatterskabet omkring 1815, og som knytter an til fordanskninger eller gendigtninger af ældre værker (Toldberg 1945, s. 77). Der findes i alt fem efterklangsdigte i *Danne-Virke*. De øvrige fire er “Havfruen og Dane-Dronningen”, “Efterklang” (til “Thyre Dannebods Vise”), “Om Bruneborg-Slaget og et Riim i den Anledning” og “Svanelilles Vise”. “Bjarkemaalets Efterklang” står, som undtagelsen i *Danne-Virke*, ikke i forlængelse af inspirationsteksten, der er helt udeladt. Anders Holm har peget på, at hensigten med efterklangsdigtene for Grundtvig er at få en fortidig tekst til at spejle sig i og have betydning for nutiden og fremtiden (Holm 2001, s. 31). I efterklangen føler og indoptager digteren historien i en nutidig kontekst.

Af kladden ([fasc. 387.100](#)) fremgår det, at teksten oprindeligt havde titlen “Bjarkemaalets Efter-Klang til Morten Luthers Minde”. Det kunne tyde på, at Grundtvig i

udgangspunktet havde tænkt at anvende digtet i forbindelse med reformationsjubilæet (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 737).

Tidsskriftet *Danne-Virke* var Grundtvigs eget, hvortil han egenhændigt forfattede alle bidrag på nær fire sider. Han karakteriserede det som et dansk-historisk tidsskrift (Grundtvig 1817e, s. IX). Lundgreen-Nielsen har givet en alsidig karakteristik af tidsskriftet indhold (1980, s. 850-856).

2 Kilder til Bjarkemål

Bjarkemål er et nordisk heltedigt, der kun kendes i en fragmentarisk overlevering. Snorre bringer enkelte strofer i *Olav den Helliges saga* og i sin *Edda*; Saxo digter en lang version på latinske hexametre efter et kortere dansk digt, som mange, noterer han, i samtiden kunne fremsige efter hukommelsen (Saxo, 2. bog, kap. 7 f., jf. Saxo 2000). Både Snorre og Saxos værker indgik (sammen med det angelsaksiske kvad om Bjovulf) i Grundtvigs igangværende oversættelsesarbejder. Grundtvigs fordanskning af Saxos latinske krønike kom således et år senere i 1818 (Grundtvig 1818, s. 107-134). Fortællingen om Rolf Krake kendes i sin helhed fra *Rolf Krakes saga*.

3 Handling og efterklang

Det oprindelige *Bjarkemål* handler om den danske konge Rolf Krakes endeligt i Lejre. Rolfs halvsøster Skuld var gift med den svenske Hjarvard, hvem Rolf med list havde gjort til sin lydkonge. Skuld ansporer sin mand til at gå imod den danske konge. En anledning får Hjarvard, da han inviteres til Lejre for erlægge skatter og afgifter. Med sig bringer han mænd og våben, der ligger skjult i vognene med skatten. Om aftenen inviteres de til fest, men sørger for at holde sig ædru i modsætning til værterne. Mens Rolf og hans mænd ligger og sover, går Hjarvard og hans følge til angreb, og Rolf bliver slået ihjel. Oprinnet er skildret som en dialog mellem to af Rolfs mænd, Hjalte og Bodvar Bjarke, af hvilke den sidste har givet navn til digtet. Den eneste af Rolfs krigere, der overlever angrebet, er Vøgg. Mens Hjarvard fejrer sejren, formår Vøgg at narre og endelig dræbe ham, hvorefter han selv må lade livet.

Hos Saxo finder Hjarwards angreb sted ved nattetide. Grundtvig lader derimod med inspiration fra Snorre digtet og kampen udspille sig i morgenstunden (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 736).

Metrisk er Grundtvigs efterklingsdigt også langt fra Saxo; det er holdt i en norrøniserende stil med slagkraftige bogstavrim ("Kæmpe-Riim") og poetiske omskrivninger (kenninger). Digtet fremstår meget koncentreret. Toldberg noterer, at digtet "udkrystalliserer alt i det knappest mulige udtryk, som vidner om en eminent fortrolighed med emnet, der muliggør afværdigelsen av et væsentligt moment i een kortlinje" (Toldberg 1945, s. 80).

Temaet i *Bjarkemål* er ifølge flere fortolkere den troskab, som Rolfs mænd udviser over for deres konge. Toldberg har fortolket ild- og guldsymbolerne, der er gennemgående i digtet, på en måde, som senere Lundgreen-Nielsen og Holm tager udgangspunkt i (Toldberg 1950, s. 74; Holm 2001, s. 67-69). Lundgreen-Nielsen

peger på den tætte forbindelse mellem de danske krigere og gløderne i strofe 5. Han bemærker, at ild og gløder fra at være negative poetiske elementer (indtil strofe 5) vendes til positive triumferende ild-symboler (strofe 6 og især 7). Samtidig vendes fornemmelsen af nederlag til håb og kampglæde, og derved “er digtet at forstå som en efterklang i digterens sind, skønt det ved første blik mere ligner en regulær gendigtning” (1980, s. 737).

4 Efterliv

I samtiden og den nære eftertid fik *Danne-Virke* ikke den store opmærksomhed, som Grundtvig havde håbet på. Blot enkelte sporadiske omtaler blev det til (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 851). Efterklangsdigtningen genoptog Grundtvig kun nu og da i årene efter udgivelsen af *Danne-Virke*, hvorefter genren i poetisk form synes at ebbe ud af hans forfatterskab (Toldberg 1945, s. 80 f.).

“Bjarkemalets Efterklang” blev i Grundtvigs levetid genoptrykt flere gange – fra 1840'erne som sang under vekslende titler (jf. [tekstredøgørelsen](#)). Under titlen “Sol er oppe” blev den i 1894 optaget i første udgave af *Højskolesangbogen*, hvor den stadig findes i seneste udgave fra 2006.

5 Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. (1816) “Havfruen og Dane-Dronningen” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 209-218. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817a) “Thyre Dannebods Vise” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2, s. 1-6. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817b) “Efterklang” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2, s. 6-16. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817c) “Om Bruneborg-Slaget og et Riim i den Anledning” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2, s. 65-96. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817d) “Svanelilles Vise” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2, s. 367-379. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817e) *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3. København.
- Holm, Anders (2001) *Historie og efterklang. En studie i N.F.S. Grundtvigs tidsskrift Danne-Virke*. Odense.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Saxo Grammaticus (1818) *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus*, overs. af N.F.S. Grundtvig, bind 1-3, bind 1. København.
- Saxo Grammaticus (2000) *Saxos Danmarkshistorie*, bind 1-2, overs. af Peter Zeeberg. København.

- Toldberg, Helge (1945) "Oplevelsens betydning i Grundtvigs poesi" i *Orbis Litterarum*, nr. 3, s. 59-107. København.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.